

LA MAÇONERIA A LA GARROTXA. NOTES I DOCUMENTS

Josep Clara

Des que va ser introduïda a la terra gironina per les tropes d'ocupació napoleònica, la maçoneria ha tingut una implantació desigual i variada a les nostres comarques. Si comptabilitzem el nombre de tallers que hi han funcionat des del 1811 fins al 1939, obtenim unes dades que palesen que a les comarques interiors (Ripollès, Cerdanya i Garrotxa) el grau d'implantació fou el menys important. Els dos Empordà, el Gironès i la Selva, en canvi, representen la zona de màxima difusió i assentament ⁽¹⁾.

En aquesta contribució aplego totes les dades documentals que he obtingut sobre la Garrotxa, les quals són força escasses atès que les lògies hi dugueren a terme una activitat efímera i poc rellevant, sobretot si hom la compara amb la de les poblacions capdavanteres com Figueres, Palamós, Portbou, Sant Feliu de Guíxols o Girona. Potser per això mateix la documentació conservada a l'Archivo Histórico Nacional de Salamanca (secció Guerra Civil) és nul·la o indirecta.

LA PRETESA LÒGIA D'OTOT

En el llibre que l'any 1928 dedicà a la guerra dels carlins, Joaquim de Bolòs i Saderra parla de l'existència d'una lògia, situada a la capital de la comarca, al temps de la darrera carlinada: "También se dieron el pisto de tener una logia masónica (moda en aquella época), la cual se reunía en un pueblo cercano a Olot, según se dijo, y también en la misma villa, en una casa cuyo nombre reservo" ⁽²⁾.

Autors posteriors a Saderra han repetit la presència d'aquesta lògia, però no han pogut aportar-ne més detalls. Així Miquel Juanola, després de prendre la notícia, matisa: "Però com sigui que no posseïm proves documentals del fet -cosa, en certa part, natural tractant-se d'una associació secreta- el recollim ací amb tota mena de reserves i únicament per a no passar per alt el que hem llegit. I no és pas que no ens mereixi crèdit l'autor que afirma l'existència a Olot d'una lògia de francmaçons. És perquè hem fracassat cercant-ne altres referències històriques" ⁽³⁾.

Ramon Grabolosa, dins el capítol dedicat a la I República del seu llibre sobre Olot, repeteix les paraules de Saderra: "En aquesta època, àdhuc es parla de l'existència d'una lògica maçònia (sic!), secta llavors de moda. Sembla que es reunien en un poble de la comarca i en una casa molt principal de la vila que no hem pogut identificar" ⁽⁴⁾.

Posteriorment, Ricard Jordà ha formulat algunes hipòtesis sobre la mateixa lògia ⁽⁵⁾, però Jordi Pujiula, després de llegir el dossier de *Presència* dedicat a la institució, afirma rodonament que “l’existència de maçons olotins ha d’ésser tinguda com un mite” ⁽⁶⁾.

LA Lògia DE TORTELLÀ

Població republicana i inquieta, oberta i liberal, Tortellà presentava un tarannà propi enmig del ruralisme de la comarca. La vila va ser incendiada per la carlinada l’any 1873, potser precisament per l’esperit anticarlí que hi predominava, i acollí vers el 1880 la lògia que, al meu parer, Saderra situa en un poble de la comarca de la Garrotxa i vincula també amb la ciutat d’Olot. Es tracta de la *Fraternidad* núm. 74, que depenia del Gran Orient d’Espanya.

Aquesta lògia, segons una estadística del desembre del 1881, comptava amb 17 elements, els noms dels quals són pràcticament desconeguts. Tan sols he pogut esbrinar que en formava part el metge Domènec París i Serra, membre del partit republicà democràtic que dirigia Castelar, i tinent d’alcalde de la població ⁽⁷⁾, i Pere Capdevila i Felip, que el 1892 s’afilià a la lògia *Luz de la Selva*, de Llagostera, segons comunicació de l’esmentada lògia a la Gran Secretaria General del Gran Orient Espanyol:

“Ha pedido afiliación en este taller el hermano en sueños Pedro Capdevila Felip, simbólico Fivaller, grado 1º, que perteneció al cuadro de la Respetable Logia Fraternidad nº 74 de los valles de Tortellà (Gerona), que batió columnas, la cual trabajaba bajo los auspicios del Gran Oriente de España, cuya afiliación le ha sido acordada por unanimidad” ⁽⁸⁾.

Pere Capdevila residia llavors a Sant Feliu de Guíxols i era taper. El fet que s’afiliés a la lògia de Llagostera vol dir que a Sant Feliu no hi funcionava la *Gesoria*, que s’havia instal·lat el 1887 ⁽⁹⁾.

EL TRIANGLE D’OIX

El dia 19 de maig del 1934 la Gran Lògia Regional del nord-est d’Espanya, que depenia del Gran Orient Espanyol, comunicà a la Gran Comissió Permanent del Gran Consell Federal Simbòlic, de Madrid, que “el 12 del actual se han constituido dos triángulos, uno en Massanet de Cabrenys y otro en Oix, ambos en Gerona, el primero pendiente de nombre y el segundo titulado ‘Rousseau’” ⁽¹⁰⁾.

Aquest darrer triangle, organització menor de la institució, va ser auspicat per la lògia *Luz de Figueras*, i no va tenir una activitat gaire destacada, puix que el 1936 ja no existia. Malauradament no puc aportar cap més dada que el seu nom i la data de constitució en ple temps republicà. Qui podia formar-ne part en una població de

les característiques d'Oix? El metge, el mestre, potser algun element de la vida política local?

CONCLUSIONS

La Garrotxa, terra allunyada de les grans vies de circulació de les idees i abonada més aviat a les ideologies tradicionals i conservadores, no era el lloc propici perquè hi arrelés una institució com la maçoneria, que va ser més ben acollida per la burgesia liberal i lliurepensadora. Les dades anteriors parlen de petites experiències que es van exhaurir de seguida, localitzades i poc sòlides ⁽¹¹⁾. En canvi, si fem cas de la premsa olotina, allò que realment hi apareix és l'antimaçoneria, el combat militant del catolicisme del segle XIX, que associava la institució al diable, al crim i a totes les desventures del moment, d'acord amb els postulats d'una església a la defensiva ⁽¹²⁾.

Quan, molts anys després, el règim franquista engegà una altra lluita antimaçònica, els seus efectes es deixaren sentir a la comarca, malgrat la insignificància de les institucions. En aquest cas, algunes persones que procedien d'altres zones geogràfiques hagueren de pagar-ne les conseqüències. Vegeu els documents de l'apèndix que es refereixen a José Castillo i Ángel Pérez ⁽¹³⁾.

NOTES

- (1).- Per a una visió de la maçoneria a les comarques gironines, vegeu J. CLARA, *Els fills de la llum*. Els francmaçons de les comarques gironines (1811-1987). Figueres, Carles Vallès editor, 1988.
- (2).- J. BOLÓS SADERRA, *La guerra civil en Catalunya (1872-1876)*. Barcelona, Casulleras, 1928, p. 58.
- (3).- M. JUANOLA BENET, *Olot en els darrers quaranta anys del vuit-cents*, I. Olot, Papers de l'Arxiu Casulà, nº 4, agost del 1983, p. 42. Es tracta d'un treball presentat el 1935.
- (4).- R. GRABOLOSE, *Olot. Els homes i la ciutat*. Barcelona, Selecta, 1969, ps. 205-206.
- (5).- R. JORDÀ, *Unes poesies polítiques i la seva circumstància*. Olot, El Bassegoda, 1984.
- (6).- PROFÀ (J. PUJULÀ), "La maçoneria olotina", dins *L'Olotí*, 238 (26 de gener del 1984), p. 9.
- (7).- El dossier de *Presència* és al núm. 543 (desembre del 1980).
- (8).- Segons *El Demócrata* (18-II-1886), el comitè local de Tortellà del partit republicà democràtic era format per Domènec París (president), Pere Valls (vice-president), Joan Pineda Molas i Patllari Gibert (vocals), i Joan Tubert Tabalé i Rossend Prat (secretari). És molt probable que alguns d'aquests elements formessin part de la lògia.
- (9).- Archivo Histórico Nacional de Salamanca, 755-A-8. Comunicació datada el 21 de febrer del 1892, signada per Enric Dumas, venerable de la lògia de Llagostera.
- (10).- Vers el 1889 la lògia de Sant Feliu de Guíxols va abatre les columnes.
- (11).- Archivo Histórico Nacional de Salamanca, 601-A. Comunicació datada el 19 de maig del 1934.
- (12).- La lògia de Tortellà va tenir una vida efímera, però fou l'experiència més important. El 1886 el rector Martí Soler, en un informe sobre els pecadors públics de la població, s'hi referia sense massa

detalls: "Se dice que hay una logia de masones" (Arxiu Diocesà de Girona, 266 S).

(12).- Vegeu els treballs de JORDI CANAL: "Els aliats de Llucifer". Els "Pastorets" d'Olot i la lluita antimaçònica en l'època de la Restauració", dins *L'Olotí*, 427 (24 de desembre del 1987), ps. 26-27, i "L'Església contra la maçoneria en l'Olot de final del vuit-cents", dins *Revista de Girona*, 131 (1988), pàgs. 641-647.

(13).- Al Archivo Histórico Nacional de Salamanca hi ha la fitxa-expedient d'Àngel Pérez García, simbòlic *David*, pertanyent a la lògia *Floridablanca*, de La Línea (655-15).

APÈNDIX I

Informe de l'Ajuntament d'Olot sobre la conducta de José Castillo López

Ayuntamiento de la Muy Leal Ciudad de Olot

Salida. Día 7 de julio de 1942. Fol. 113. Núm. 1657.

En contestación a su escrito de fecha 30 del ppdo. mes de junio, interesando cuantos datos obran en esta Alcaldía relacionados con José Castillo López, tengo el honor de informar a V.S. que según datos adquiridos al efecto, resulta que dicho individuo vino a residir en esta localidad en el primer año del dominio rojo, siendo nombrado encargado de los niños refugiados en ésta hasta que fue llamado su reemplazo a filas por el Gobierno rojo.

Después de un tiempo de su incorporación, regresó en esta ciudad herido, ingresando en el Hospital Militar, donde permaneció hasta pocos días antes de la entrada de las fuerzas nacionales ignorando haya sido nunca Comisario Político ni que haya ostentado otros cargos.

En primero de abril de 1939, el Destacamento de la Policía militar S.I.P.M. recibía un oficio de la Dirección General de Seguridad en el que se ordenaba la detención del referido sujeto por sus manejos en la Secta Masónica y colaboración de la misma, procediéndose a la detención el mismo día.

Como personas que conocen al citado individuo cito a Jaime Corominas Bigas, María Ferrer Magre, Fernando Castañer Ferrer, domiciliados en la calle Olotenses Caídos por la Patria nº 10 y 11, respectivamente.

Dios que salvó a España, guarde a V.S. muchos años.

Olot, 7 de julio de 1942.

El Alcalde,

P. Brecha

Il·ltre. Sr. Teniente Juez Instructor del Juzgado Militar - Figueras.

Arxiu Històric Comarcal d'Olot, Correspondència Ajuntament

APÈNDIX II

Certificació de la sentència dictada contra Ángel Pérez García

Gobierno Civil
3.221

El Jefe del Servicio de Ejecutorias del Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y del Comunismo, en escrito de 11 del actual, remite a este Gobierno Civil la siguiente certificación de la parte dispositiva de la sentencia dictada en la Causa núm. 789, instruida contra Ángel Pérez García.

“Don José Torre-Marín Rodríguez, Secretario del Servicio de Ejecutorias del Tribunal para la Represión de la Masonería y el Comunismo.- Certifico: Que en la Causa instruida con el número 789 por el delito de masonería contra Ángel Pérez García, hijo de Crisóstomo y de Liboria, de 47 años de edad, natural de Valverde del Fresno, provincia de Cáceres, vecino de Olot, calle de Clivillers, 20, de estado casado, de oficio militar retirado, se dictó por el Tribunal, con fecha catorce de abril de mil novecientos cuarenta y siete, la sentencia cuya parte dispositiva es como sigue: Fallamos: Que debemos condenar y condenamos al procesado Ángel García Pérez (sic), como autor de un delito consumado de masonería sin la concurrencia de circunstancias modificativas de la responsabilidad criminal, a la pena de doce años y un día de reclusión menor y accesorias de inhabilitación absoluta para el ejercicio de cualquier cargo del Estado, Corporaciones públicas u oficiales, Entidades subvencionadas, Empresas concesionarias, Gerencias y Consejos de Administración de Empresas privadas, así como cargos de confianza, mando y dirección de las mismas, separándole definitivamente de los aludidos cargos. Para la exacción de la responsabilidad civil, remítase el oportuno testimonio de esta sentencia. Elévense las presentes actuaciones al Consejo de ministros por conducto del Excmo. Señor Subsecretario de la Presidencia del Gobierno, una vez transcurrido el plazo legal que señala el artículo 12 de la Ley para interposición de recurso, previa unión de éste a los autos si se hubieran interpuesto.- Notifíquese al señor Fiscal y al procesado, y así por nuestra sentencia lo pronunciamos, mandamos y firmamos. Enrique Cánovas.- Luis Solans.- Luis López Ortiz.- Rubricados.- En virtud de lo dispuesto en el artículo 4º de la Orden comunicada de la Presidencia del Gobierno de 30 de noviembre de 1945, con fecha 24 de noviembre de 1947 fue aprobada la propuesta de conmutación de la pena formulada por este Tribunal, quedando aquélla reducida a la de inhabilitación y separación que preceptúa el artículo 8º de la Ley de 1º de Marzo de 1940.- Cuya sentencia fue publicada en el día de la fecha y declarada firme en...- Y para que conste y remitir al Excmo. Señor Gobernador Civil de Gerona, expido la presente que firmo en Madrid, a once de diciembre de mil novecientos cuarenta y siete.- Firmado y sellado”.

Lo que he dispuesto se publique en el B.O. de la provincia a los correspondientes efectos.

Gerona, 20 de diciembre de 1947.- El Gobernador Civil, Luis Mazo.

Boletín Oficial de la Provincia de Gerona, 27-XII-1947, p. 1.033.